

COVID-19 Sürecinde Masalların Kullanımı: Anlatıcı ve Dinleyicilerin Masallara Yönelik Algıları

The Use of Tales in the COVID-19 Epidemic: The Perceptions of the Narrator and the Listening to the Tales

Asiye DURSUN¹, Turna Sümeyye ANIL²

Gönderim: 06/09/2022

Düzeltilme: 08/11/2022

Kabul: 16/11/2022

ÖZET

Bu çalışma, COVID-19 sürecinde masal anlatan ve dinleyen kişilerin masala yönelik algılarının incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini, 24 ile 56 yaş arası 7'si (%14) erkek 67'i (%86) kadın toplam 74 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından çevrimiçi ortamda hazırlanan kişisel bilgi formu ve metafor formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, masallara yönelik toplam 17 kategori elde edilmiştir. Masala ilişkin kategoriler "dönüştürücü, keşif, gerçeklikten kaçış, iyileştirici, kontrol, gerçeklik bağ kurdurtucu, farkındalık, şaşırtıcı, geliştirici, adalet inancı, öğretici, hayal kurdurucu, kadim ve köklü, mümkün olma, gerçek dışı yolculuk ve rehber/kılavuz olmak üzere adlandırılmaktadır. Ayrıca salgın sürecinde masalın kullanım amaçları ve işlevlerine dair elde edilen veriler kategorileştirilmiştir. Bulgular alanyazın ışığında ele alınmış ve tartışılmış, bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 salgını, metafor, masal, hikâye anlatıcısı.

ABSTRACT

This study aims to examine the purpose and functions of using fairy tales in the COVID-19 epidemic, and the perceptions of people who tell and listen to fairy tales. In this research there are 74 participants, 7 (14%) male and 67 (86%) female, aged between 24 and 56. The data were collected with the personal information form and metaphor form prepared online by the researchers. As a result of the research, a total of 17 categories for fairy tales were obtained. The categories related to the fairy tale are named as "transformative, discovery, escape from reality, healing, control, reality bonding, awareness, surprising, developer, belief in justice, instructive, imaginative, ancient and rooted, possible, unreal journey and guide/guide". In addition, the data obtained about the usage purposes and functions of the tale during the epidemic process were categorized. The findings were discussed and discussed in the light of the literature, and suggestions were presented in this direction.

Keywords: COVID-19 epidemic, metaphor, tale, storyteller.

Önerilen atıf: Dursun, A., & Anil, T.S. (2022). COVID-19 sürecinde masalların kullanımı: Anlatıcı ve dinleyicilerin masallara yönelik algıları. *Uluslararası Psiko-Sosyal Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 122-137.

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, asiyedursun26@hotmail.com

² Öğretim Görevlisi, İstanbul Kent Üniversitesi, anilsumeyyeanil@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca dünyanın çeşitli yerlerinde salgın hastalıklar ortaya çıkmış; bu salgınlar insanlık ve doğadaki tüm varlıklar üzerinde etkili olmuştur. 2019 yılının sonlarında çıkan ve hâlen devam etmekte olan salgın da COVID-19'dur. Salgının seyri dünyada şu şekilde olmuştur; 30 Aralık 2019'da Çin'de sebebi bilinmeyen ilk vakalar bildirilmeye başlamış; 7 Ocak 2020'de COVID-19 izole edilmiş; 11 Ocak 2020'de COVID-19 sebebiyle ilk ölüm gerçekleşmiştir. Bu tarihten iki gün sonra ise Çin dışında ilk defa Taylan'da görülmüştür (Ak, 2020a). Çin'de vakaların 13 kat artması ve salgının başka ülkelere yayılmasıyla Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020'de pandemi ilan etmiştir (Ak, 2020b). COVID-19 ile birlikte insan hayatına giren sokağa çıkma yasakları ve yeni düzenlemelerle beraber insanlar psikolojik açıdan zorlanmış, bu durum kaygı düzeyleri, yaşam doyumları ve iyilik hâlleri üzerinde etkili olmuştur (Avçin ve Erkoç, 2021; Çiçek ve Almalı, 2020). Bununla birlikte sokağa çıkma yasakları ve yeni düzenlemelerle beraber evde kalan insanların evi yalnızca bir yuva, barınak olmaktan çıkmış; aynı zamanda bir okul; bir sahne; bir iş yeri gibi pek çok işlevi görür hâle gelmiştir. Bu süreçte evlere pek çok etkinlik konuk olmuştur. Bunlardan biri de dijital ortamlarda gerçekleştirilen masal dinletileridir.

Türkçe sözlükte masal "a. Ar. mesel. Halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür" (Akalin, 2011) olarak tanımlanmıştır. Masal, Pertev Naili Boratav tarafından ise "Halk masalları, avam tabakasına mensup fertler tarafından şifahî bir surette nesilden nesile intikal eden ananevî hikâyelerdir." (Boratav, 1982) şeklinde tanımlanmıştır. Yüzyıllardır süregelen masal anlatma geleneği, geçmişe oranla işlevselliğini yitirdiği (Artun, 2009) düşünülse bile Türkiye'de tekrar canlanmaya başlamasında Nazlı Çevik Azazi ve Judith Liberman'ın çalışmaları; Seiba Uluslararası Hikâye Anlatıcılığı Merkezinin eğitim ve faaliyetleri öncü sayılabilir (Topçam, 2019). Özellikle COVID-19 salgın döneminin başlarında Türkiye ve dünyanın pek çok yerinde dijital ortamlarda masal dinletileri, masal festivalleri düzenlenmiştir. Dolayısıyla masal anlatılarının edebi bir tür olmanın yanı sıra sokağa çıkma yasaklarında insanların bir araya gelip sosyalleşmesine katkı sağladığı söylenebilir. Böylelikle COVID-19 sürecinde masal, sokağa çıkma yasaklarında insanları diyardan diyara gezdiren dijital ortamlarda da icra edilen bir sözlü anlatı türü olmuştur. Masal, COVID-19 sürecinde yalnızca çocuklara değil, dijital platformlarda yapılan etkinliklerle her yaş grubundan insana hitap etmiştir. Nitekim bu girişim toplumların masalları yalnızca çocuklar için yaratmadıklarını (Yavuz, 2014) desteklemektedir. COVID-19 döneminde masallar, sokağa çıkma yasaklarındaki kısıtlanan yaş gruplarındaki (-20 +65) herkesi büyüdü dünyasına davet eden ve mekânsal sınırları ortadan kaldırarak masal diyarında gezdiren bir görev üstlenmiştir. Masalların bu fantastik dili dinleyeni hem olumsuz duygulardan uzaklaştırmakta hem de hemen herkesin başına gelebilecek olaylarla yüzleştirerek belirsizlikle baş etmesini kolaylaştırmaktadır (Gezgin, 2020). Masalların bu özelliği COVID-19 sürecinin belirsizliği ile baş etme konusunda okuyucuyu güçlendirebilecek işleve sahip olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte masal imgelerin, metaforların, sembollerin dili ile konuşmakta; böylece masal, anlatırken ders vermek yerine dinleyenin/okuyanın ağızına bir parmak bal çalarak, hayal gücünü uyandırmaktadır (Azazi, 2019). Bu açıdan masallar hayal gücünü uyandırarak öğretmekte,

eğitmekte ve özellikle tanıklık ederek bilgi vermektedir (Boratav, 1982). Bu özelliği COVID-19 süreci bağlamında düşünüldüğünde okuyucu/dinleyiciyi yaşadığı duygu durum ya da olayla direkt yüzleştirmek yerine dolaylı olarak yüzleştirerek olumsuz duygulanım farkındalık kazanması açısından önemli olduğu söylenebilir.

Muhsine Helimoğlu Yavuz (2013), masalların etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik iletileri olduğunu belirtmiştir. Etik iletileri; yalan, dürüstlük namus; psikolojik iletileri; sabır, kararlılık; umut, şans; özeleştirici; iyilik-kötülük; paylaşım; saygı; sosyolojik iletileri; aile; hak-hukuk; adalet, insan ilişkileri; yönetim, yöneticilik; ekonomik iletileri; paranın gücü, ekonomik dayanışma olarak tespit etmiştir. COVID-19 sürecinin de insanlar üzerinde farklı etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik etkileri olduğu düşünüldüğünde masalların bu konudaki önemini iyi anlaşılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Masalların işlevlerini nörolojik olarak açıklayan çalışmada (Civelek, 2019), insanın yaşam boyu gelişim içinde bulunduğu ve masalın her yaş için gerekli olduğu ifade edilmektedir. İnsan beyninde her yaşta yeni sinaptik bağlantılar, yolaklar, şemalar oluşabilir ve sinaptik bağlantılar yeniden örgütlenip uyumsal değişimlere yol açabilir. Masallar, ayna nöronları aktifleştirerek gerçek hayatı deneyimleme imkânını sunar. Gerçek hayatı gerçekçi kılarak sol beyni; metaforlar aracılığıyla da sağ beyni dolayısıyla hayal dünyasını aktifleştirmektedir. Bu sayede insanlar masallar aracılığıyla pek çok deneyim yaşayıp bu deneyimlerle karşılaştığı olayları rahatlıkla çözebilmektedir (Civelek, 2019). Bu özellik ise COVID-19 sürecinde masalların okuyucunun problem çözme ve baş etme mekanizmalarına katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Ayrıca masallar tüm bu işlevlerinin yanı sıra sosyal bir aktivite olarak da kullanılmaktadır (Boratav, 1982). Bu açıdan masalların, sosyalleşmenin oldukça azaldığı COVID-19 sürecinde çevrimiçi ortamlarda da olsa insanların etkileşimi için fırsat sunduğu söylenebilir. Sonuç olarak COVID-19 sürecinde farklı yaş gruplarının gündelik yaşantılarında yer alan masalların niçin anlatıldığı; okunduğu, dinlendiği ve masal kavramının ne şekilde anlamlandırıldığına tespiti önem kazanmaktadır. Bu tespit pek çok yöntemle yapılacağı gibi metafor analizi ile de yapılabilir. Aristo metaforu “Mecaz (metaphoria) bir sözcüğe, kendi özel anlamının dışında başka bir anlam verilmesi.” şeklinde tanımlamıştır (Aristoteles, 1987). Türkçe Sözlük’te bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamdan başka anlamda kullanılan söz (Akalin, 2011) olarak ifade edilen metaforun COVID-19 sürecinde insanların algılarını anlamaya yönelik kullanıldığı araştırmalar olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim, COVID-19’a yönelik algılar, farklı örneklemlerde (Gök ve Kara, 2021; Görgülü vd., 2020) metaforlar aracılığı ile incelendiği görülmekte, buna rağmen COVID-19 sürecinde masalların işlevleri ile anlatıcıların, dinleyici ve okuyucuların salgın sürecinde masala yönelik algılarını bu yöntemle inceleyen bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Sonuç olarak 2019’dan bu yana var olan COVID-19’un etkileri yaşamın her alanında görülmektedir. Dolayısıyla salgın sürecinden fiziksel iyilik hâlinin yanı sıra psikolojik sağlık ve iyilik hâli de etkilenmektedir (Wang vd., 2020). Bireyler ise hayatlarında kaybolan anlamı yeniden bulmak, iyilik hâlini korumak ve geri düzenlemek için çeşitli yolları tercih edebilir. Nitekim masalların psikolojik iyilik hâlini artırabilen terapötik güçte olduğu söylenebilir. Çünkü masalların dünyaya anlam vermeye ve bağ kurmaya yardımcı olduğu ifade edilmektedir (Lule, 1990; Tannen, 1988). Ayrıca hikâye anlatıcılığının insan zihni, yaşamı ve toplumun

işleyişine dair derin farkındalık kazandırdığı görülmektedir (Duman, 2018). Masalların ise bireylerin kendi kendine yardım sürecinde ve yaşadıkları çatışmaların çözümlenmesi ya da sağaltımı amacıyla bilinçli şekilde kullanılabileceği düşünülmektedir (Peseschkian, 1998). Bu açıdan COVID-19 sürecinde masalın, hem kişisel okumaların bir parçası olarak hem de etkinlikler aracılığıyla insanlar hayatında yer almasının iyileştirici bir yanı olduğu da söylenebilir. Dolayısıyla bireylerin COVID-19 sürecinde masalı niçin anlattıkları; dinleyip okudukları ve masala yönelik algıları önemlidir. Bu açıdan bu araştırmada COVID-19 sürecinde, masalların kullanım amaçları ve işlevleri ile beraber anlatıcı, dinleyici ve okuyucuların masala yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma içinde yer alan sistematik metafor analizi deseni (Schmitt, 2005) kullanılmıştır. Bu kapsamda, bu çalışmada COVID-19 sürecinde masal anlatan ve dinleyen kişilerin masala yönelik algıları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca masal kullanım amaçları ve işlevlerinin tespit edilmesinde durum çalışması (Subaşı ve Okumuş, 2017) kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada katılımcıların belirlenmesi için, kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır (Yağar ve Dökme, 2019). Araştırmanın katılımcıları, 24 ile 56 yaş arası 7'si (%14) erkek 67'i (%86) kadın toplam 74 kişiden oluşmaktadır. Meslek gruplarına bakıldığında katılımcılardan 3'ü (%4) sadece hikâyeye anlatıcılığı 27'si (%36) hikâyeye anlatıcılığı ile başka bir meslek, 44'ü (%60) ise öğretmen, psikolojik danışman, ressam, mimar, avukat, mühendis, muhasebeci, sağlık çalışanı, akademisyen, şoför gibi farklı meslek grupları ile öğrenci grubundan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu (KBF). Katılımcıların yaş, cinsiyet, meslek, hikâyeye anlatıcılığına dair aldıkları eğitim gibi demografik özelliklerine ve COVID-19 sürecinde masal kullanma amacı ve işlevine yönelik soruların yer aldığı form araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Nitel Soru Formu. Katılımcıların masala yönelik algılarını öğrenmek amacıyla hazırlanan form 3 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular aşağıda sunulmaktadır.

- “Masalı benzetirim; çünkü”
- COVID-19 sürecinde masalları hangi amaçla kullandınız (okudunuz/anlattınız/dinlediniz)?
- COVID-19 sürecinde kullandığınız masalların işlevleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bir üniversitenin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 06/12/2021 tarih ve 2021-33 sayılı ve toplantı numarası 2021/33-18 karar numarası ile etik onamı alınmış olup araştırma Helsinki Bildirgesine uygun olarak yürütülmüştür. Bu bağlamda araştırmada elde edilen veriler,

kişisel bilgi formu ve nitel soru formu ile toplanmıştır. Veri toplamak için hazırlanan formun ilk kısmında aydınlatılmış onam ve gönüllü katılım beyanı sunulmuştur. Veriler, etik izin sonrasında 2021 Aralık ayı içinde toplanmış ve ay sonuna kadar analizler tamamlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen 80 formdan araştırmaya uygun olmayan (eksik ya da gerekçesi olmayan cümlelerin olduğu formlar elenmiş ve 74 form üzerinden metafor, 70 form üzerinden amaç ve işleve yönelik analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan metafor analizi beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Saban (2008)'e göre veri sürecinde izlenen aşamalar Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Metafor analizi aşamalarında gerçekleştirilen çalışmalar

Metafor aşaması	analizi	Araştırmada gerçekleştirilen çalışmalar
Verilerin Kodlanması ve Ayıklanması	ve	Araştırmada masal hakkında elde edilen metaforlar alfabetik olarak sıralanarak uygunluk kriterlerine göre incelenmiştir. Kriter dışında yer alan 6 form elenmiş 74 form analiz için tespit edilmiştir.
Örnek Metaforların Tespiti		Araştırmada sunulacak ve araştırmanın veri analiz sürecinin ve yorumların geçerliğini destekleyecek her kategori için en az bir metafor cümlesinden oluşan liste oluşturulmuştur.
Kategorilerin Oluşturulması		Metaforlar konu, kaynak ve konu ile kaynak ilişkisi açısından bakımlarından analiz edilerek 17 kategori elde edilmiştir.
Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	ve	Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak ve sunulan nitel bulgularının inandırıcılığını artırmak için ilgili kategorilerde doğrudan alıntılar sunulmuştur. Ayrıca araştırma bulgularının objektifliği ve yeniden gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla araştırma süreci detaylı şekilde sunulmuştur. Araştırmanın güvenilirliği sağlamak için ise iki araştırmacı birbirinden bağımsız şekilde verileri kodlamış, sonra kodlamalar değerlendirilerek kodlayıcılar arası güvenilirlik oranı %88 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın % 70'ten yüksek olması gerekmektedir (Miles ve Huberman 2016).

BULGULAR

Araştırmaya katılan katılımcılar masala ilişkin toplam 74 metafor geliştirmişlerdir. Araştırmada analiz edilen metaforlar “dönüştürücü, keşif, gerçeklikten kaçış, iyileştirici, kontrol, gerçeklik bağ kurdurtucu, farkındalık, şaşırtıcı, geliştirici, adalet inancı, öğretici, hayal kurdurucu, kadim ve köklü, mümkün olma, gerçek dışı yolculuk ve rehber/kılavuz” olmak üzere 17 kategori Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların masala ilişkin oluşturdukları metafor kategorileri

Kategori (N=17)	f	%
Gerçeklik	8	10.81
Bağ Kurdurtucu	8	10.81
Farkındalık	7	9.46
İyileştirici	6	8.11
Dönüştürücü	5	6.76
Kadim/ Köklü	4	5.41
Mümkün Olma	4	5.41
Gerçek Dışı Yolculuk	4	5.41
Rehber/Kılavuz	4	5.41

Öğretici	4	5.41
Gerçeklikten Kaçış	3	4.05
Kontrol	3	4.05
Şaşırtıcı	3	4.05
Geliştirici	3	4.05
Adalet İnancı	3	4.05
Hayal Kurturucu	3	4.05
Keşif	2	2.70
Toplam	74	100

Tablo 2’de görüleceği üzere katılımcıların masal kavramına ilişkin algılarının en çok gerçeklik (n=8, % 10.81) ve bağ kurdurtucu (n=8, % 10.81) kategorisinde toplandığı, daha sonra sırasıyla farkındalık (n=7, % 9.47), iyileştirici (n=6, % 8.22), dönüştürücü (n=5, % 6.76), öğretici, kadim ve köklü, mümkün olma, gerçek dışı yolculuk ve rehber/kılavuz (n=4, % 5.41), gerçeklikten kaçış, kontrol, şaşırtıcı, geliştirici, adalet inancı, hayal kurdurucu (n=3, % 4.05) ve keşif (n=2, %2.70) kategorilerinin izlediği görülmüştür. Tablo 3’de ifade edilen 17 kategoride yer alan metaforların frekans ve yüzde dağılımları görülmektedir.

Tablo 3. İlgili kategorilerde yer alan metaforların dağılımları

Gerçeklik Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Yaşam (yaşam, hayat)	4	50
Tiyatro	1	12.50
İnsan	1	12.50
Gerçek	1	12.50
Akıl dolu metin	1	12.50

Alıntı: “Benim için masal yaşam gibidir. Çünkü onu anlatır.”(Kadın, 48, Hikâye Anlatıcısı)

“Hayat gibidir çünkü hayatın içindeki tüm yolculukları, inişleri çıkışları, mutlulukları, hüznüleri, heyecanı, kahramanlıkları ve daha nicelerini barındırır.” (Kadın, 44, Danışman)

“Yaşam gibidir. Aslında bize hayatı farklı metafor ve imgeler yolu ile anlatır.” (Kadın, 36, Hikâye Anlatıcısı)

Bağ Kurdurtucu Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Rüya	2	25
Ağaç	2	25
Hayat	1	12.50
Dünyanın yarısı	1	12.50
Hayal yolculuğu	1	12.50
İp	1	12.50

Alıntı: “Masal, ip gibidir. Çünkü şimdiyle hayalleri, kendimle çocukluğumu, seyirciyle beni bağlar.”(Kadın, 37, Hikâye Anlatıcısı)

“Benim için masal dünyanın bir yarısı gibidir. Geçmiş algı dünyasını alır bugüne taşır.” (Erkek, 47, Yayıncı)

“Ağaç gibidir. Kökleriyle geçmişe dallarıyla geleceğe uzanır. Gövdesi bugünüümüzü sağlamlaştırır.” (Kadın, 57, Hikâye Anlatıcısı)

Farkındalık Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Okyanus	1	14.28
Gizli bahçe	1	14.28
Hazine sandığı	1	14.28
Şifa	1	14.28
Sır dolu dünya	1	14.28
Şarkı	1	14.28
Bilinmesi-öğrenilmesi gereken	1	14.28

Alıntı: “Masal sırlarla dolu bir dünyada yol almak gibidir. Her masal anlatışında (dinleyişimde,

okuyuşumda) aynı zamanda kendi içime doğru yol alırım.”(Kadın, 44, Öğretmen)

“Okyanus gibidir. Her anlatışta her farklı kişide farklı derinlikler sunar.” (Kadın, 38, Okul Öncesi Öğretmeni)

“Şifa gibiydi. Çünkü aldığım eğitim içsel bir yolculuğun kapılarını aralamıştı.” (Kadın, 34, Okul Öncesi Öğretmeni)

İyileştirici Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Terapi (terapi seansı)	3	50
Çocuk	1	16.67
Su	1	16.67
Rüya	1	16.67

Alıntı: “Su gibidir; çünkü kana kana içebilirsin su mideni, masal ruhunu doyurur, ferahlatır. Duş alabilirsin, bedenini arındırır, masal ruhunu arındırır.”(Kadın, 55, Okul Öncesi Öğretmeni)

“Terapi gibidir, çünkü anlatınca ben de rahatlarım.” (Kadın, 40, Hikâye Anlatıcısı)

Dönüştürücü Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Sanat	1	20
Renkli sürgülü kapı	1	20
Yorganın altında olmak	1	20
Yeni ülke	1	20
Sihir	1	20

Alıntı: “Benim için masal renkli ve sürümlü bir kapı gibidir, çünkü içine girdiğinizde mutlaka bir şeyler değişir.”(Kadın, 29, Öğretmen)

“Benim için masal yorganın altına olmak gibidir, çünkü gömülüp dışarda olan biteni yeniden kurmak gibidir.” (Kadın, 28, Hikâye Anlatıcısı)

Öğretici Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Hayat	1	25
Büyüğe danışmak	1	25
Öğretmen	1	25
Okul	1	25

Alıntı: “Benim için masal "bir büyüğe danışmak" gibidir. Çünkü "kadim, bilge deneyimler, dersler içerir.” (Kadın, 30, Hikâye Anlatıcısı)

“Okul gibidir, öğrenecek çok şey var içinde.” (Erkek, 37, Şoför)

Kadim/Köklü Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Çınar	1	25
Yaşam	1	25
Su	1	25
Aşure	1	25

Alıntı: “Su gibidir. En önemlisi de su hep vardı ve var olacak, masalarda hep vardı ve var olacak” (Kadın, 49, Muhasebeci)

“Benim için masal AŞURE gibidir. Her şeyin bir ölçüsü var gibidir ama yoktur da. Tuzlu bir yemek gibidir ama en güzel tatlılardan bilinir. El birliği ile pişirilir. Pişen aşure paylaşılır. Kokusu dağılır, hikâyeleri çoğalır. Tadı huzur ve şefkat verir. Kadimdir.” (Kadın, 36, Hikâye anlatıcısı)

Mümkün olma Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Hayal	2	50
Büyülü dünya	1	25
Rüya	1	25

Alıntı: “Rüya gibidir çünkü zaman ve mekan kavramından bağımsızdır ve imkansız diye bir şey yoktur.” (Kadın, 44, Öğretmen)

“Masal büyümlü bir dünyadır çünkü orada her şey mümkün.” (Kadın, 36, Öğretmen)

Gerçekdışı Yolculuk Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Yolculuk (zaman mekan)	2	50
Zamanı durdurmak	1	25
Olduğum andan kopmak	1	25

Alıntı: “Benim için masal zamanı durdurmak gibidir. Çünkü o an dünyadan başka bir dünyaya

gideriz.” (Kadın, 34, Kurumsal iletişim)

“Olduğum andan kopmak gibidir. Çünkü masal başka bir dünyadır.” (Erkek, 47, Sanatçı)

Rehber/Kılavuz Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Ağaç (bir eli yerde bir eli gökte)	1	25
Öğüt	1	25
Yaşam kullanım kılavuzu	1	25
Algı	1	25

***Alıntı:** “Öğüt gibidir. Çünkü geçmişin elleri zamanla buruşur ama bereketlenir de yani masallar da ellerin ilk zamanı gibi canlı ama buruşmuş gibi yaşanmışlıklarla dolu cesaretli ve güçlendiricidir yol gösterir.” (Kadın, 28, Drama Öğretmeni)*

“Yaşamın kullanım kılavuzu gibidir. Çünkü hayata dair şifreler içerdiğini düşünüyorum.” (Kadın, 49, Hikâye anlatıcısı)

Gerçeklikten Kaçış Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Bulutların üzerinde olma	1	33.33
Terapi	1	33.33
Rüya	1	33.33

***Alıntı:** “Benim için masal bulutların üzerinde olmak gibidir. Çünkü yeryüzünden ayrılmış da başka bir dünyaya gidiyor ve orada zaman geçirdikçe yeryüzündeki hayatı unutup hafifliyor gibi hissediyorum.” (Kadın, 23, Psikolog)*

Kontrol Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Kumbara	1	33.33
Hayal	1	33.33
Uçsuz bucaksız diyar	1	33.33

***Alıntı:** “Uçsuz bucaksın bir diyar gibidir. Çünkü içine ne koymak istersen senin elinde.” (Kadın, 25, Psikolog)*

“Benim için masal hayal gibidir Çünkü istediğin gibi yönlendiriyorsun.” (Kadın, 37, Öğretmen)

Şaşırtıcı Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Rüya	1	33.33
Hayat	1	33.33
Büyü	1	33.33

***Alıntı:** “Rüya gibidir, çünkü sonucu her zaman sürprizli.” (Kadın, 32, Hikâye anlatıcısı)*

“Hayat gibidir, heyecan ve sürprizlerle dolu.” (Kadın, 42, İş analisti)

Geliştirici Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Müzik	1	33.33
Hayat	1	33.33
Hayal	1	33.33

***Alıntı:** “Müzik gibidir. Duyarak büyürsün, ritim kulağın oluşur. Eşlik edersin. Kültür korosunun solo sesidir. Sonra sen söylersin.” (Kadın, 39, Hikâye anlatıcısı)*

Hayal Kurdurtucu Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Hayal	2	66.66
Başka evren	1	33.33

***Alıntı:** “Hayal gibidir, çünkü masalın içinde hayal kurarım.” (Kadın, 35, Öğretmen)*

Adalet İnancı Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
Yaşam	1	33.33
Terapi	1	33.33
Melek ve şeytan	1	33.33

***Alıntı:** “Benim için masal bir melek veya şeytandır. Çünkü masalların sonunda ya iyilik galip gelir ya da kötülük galip gelir. Çoğunlukla iyilik galebe çalsa da.” (Erkek, 28, Avukat)*

“Yaşam gibidir. Çünkü yaşamın içinde kötülükler olduğu gibi daima iyilerin kazanacağına inanırım.” (Kadın, 35, Öğretmen)

Keşif Kategorisinde Yer Alan Metaforlar	f	%
--	----------	----------

Umman	1	50
Arzu	1	50

Alıntı: “Benim için masal umman gibidir. Çünkü daldıkça derinlerinde bambaşka dünyalar vardır.” (Kadın, 33, Hikâye anlatıcısı)

Tablo 3’de görüleceği üzere gerçeklik kategorisinde en çok yaşam (n=4, %50), daha sonra tiyatro (n=1, %12.50), insan (n=1, %12.50), gerçek (n=1, %12.50), akıl dolu metin (n=1, %12.50) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalların gerçek hayatı anlatması, gerçek hayatı imgeler ve metaforlar aracılığıyla sunması, gerçek hayatla ya da insanla ilgili olması ve okuyucuyu bir biçimde gerçek hayatın bir noktasına taşıması şeklinde ifade edilebilir. Bağ kurdurtucu kategorisinde en çok rüya ve ağaç (n=2, %25), daha sonra hayat (n=1, %12.50), dünyanın yarısı (n=1, %12.50), hayal yolculuğu (n=1, %12.50), ip (n=1, %12.50) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği kişinin kendisiyle, hayatla, diğerleriyle, hayalleriyle ya da geçmiş ve gelecekle bağlantı kurması şeklinde ifade edilebilir. Farkındalık kategorisinde okyanus (n=1, %14.28), gizli bahçe (n=1, %14.28), hazine sandığı (n=1, %14.28), şifa (n=1, %14.28), sır dolu dünya (n=1, %14.28), şarkı (n=1, %14.28) ve bilinmesi-öğrenilmesi gereken (n=1, %14.28) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği kişinin kendisine, çevresine, hayata dair farklı bakış açıları kazanması, kendini tanımaya anlamaya yönelmesi şeklinde ifade edilebilir. İyileştirici kategorisinde en çok terapi (n=3, %50), daha sonra çocuk (n=1, %16.67), su (n=1, %16.67), rüya (n=1, %16.67) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalların sağaltıma, olumlu duyguları artırmaya, şifalandırmaya ve iyileştirmeye katkı sağladığı şeklinde ifade edilebilir. Dönüştürücü kategorisinde sanat (n=1, %20), renkli, sürgülü kapı (n=1, %20), yorganın altında olmak (n=1, %20), yeni ülke (n=1, %20), sihir (n=1, %20) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masallarla kişinin kendini ve çevresini değiştirip biçimlendirmeyi yapılandırmayı sağladığı şeklinde ifade edilebilir. İyileştirici kategorisinde hayat (n=1, %25), büyüğe danışmak (n=1, %25), öğretmen (n=1, %25), okul (n=1, %25) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği yaşama dair farklı şeylerin masallar aracılığıyla öğrenilebileceği şeklinde ifade edilebilir. Kadim/köklü kategorisinde çınar (n=1, %25), yaşam (n=1, %25), su (n=1, %25), aşure (n=1, %25) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalların eskiye dayandığı, çok önemli olduğu şeklinde ifade edilebilir. Mümkün olma kategorisinde en çok hayal (n=2, %50), sonra büyülü dünya (n=1, %25) ve rüya (n=1, %25) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda her şeyin olabileceği sınırların olmadığı şeklinde ifade edilebilir. İlgili örnekler aşağıda verilmiştir. Mümkün olma kategorisinde en çok yolculuk (n=2, %50), sonra zamanı durdurmak (n=1, %25) ve olduğum andan kopmak (n=1, %25) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda gerçek hayattan uzaklaşarak farklı dünyalar keşfetme, andan uzaklaşma şeklinde ifade edilebilir. Rehber/kılavuz kategorisinde ağaç (n=1, %25), öğüt (n=1, %25), yaşam kullanım kılavuzu (n=1, %25), algı (n=1, %25) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda öğreticilik, geliştiricilik dışında rehber olma yol göstermenin önemine yapılan vurgu şeklinde ifade edilebilir. Gerçeklikten kaçış kategorisinde bulutların üzerinde olma (n=1, %33.33), terapi (n=1, %33.33) ve rüya (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalların gerçek hayattaki sıkıntılardan ve olumsuz durumlardan uzaklaşma işlevi şeklinde

ifade edilebilir. Kontrol kategorisinde kumbara (n=1, %33.33), hayal (n=1, %33.33) ve uçsuz bucaksız (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda kişilerin kontrolü kendilerinde hissetmeleri şeklinde ifade edilebilir. İlgili örnekler aşağıda verilmiştir. Şaşırtıcı kategorisinde rüya (n=1, %33.33), hayat (n=1, %33.33) ve büyü (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda beklenmedik ve sürprizli olay ve sonların olabileceği şeklinde ifade edilebilir. Geliştirici kategorisinde müzik (n=1, %33.33), hayat (n=1, %33.33) ve hayal (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda kişilerin kapasitesini artırabilecekleri, var oldukları noktadan daha ileriye gidebilecekleri şeklinde ifade edilebilir. Hayal kurdurtucu kategorisinde hayal (n=2, %66.66) ve başka evren (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda kişilerin hayal kurma kapasitelerini artırması şeklinde ifade edilebilir. Adalet inancı kategorisinde yaşam (n=1, %33.33), terapi (n=1, %33.33) ve melek ve şeytan (n=1, %33.33) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda adalet inancı, sonunda iyilerin kazanacağına dair algı şeklinde ifade edilebilir. Keşif kategorisinde umman (n=1, %50) ve arzu (n=1, %50) metaforları yer almaktadır. Metaforların ortak özelliği masalarda farklı dünyaların ve farklı olayların varlığını keşfetme şeklinde ifade edilebilir. Katılımcıların masala yönelik algıları dışında salgın döneminde masalları hangi amaçla kullandıkları sorulmuş ve 70 katılımcıdan gelen cevaplardan elde edilen kategoriler ve örnek cümleler Tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4. COVID-19 sürecinde masalların kullanım amaçlarına dair kategoriler ve örnek cümleler

Kategori	Örnek cümle	f	%
Gelişim	COVID-19 sürecinde masal okudum kendimi beslemek üzerine daha çok yoğunlaştım. Kendimi/ötekini/dünyayı anlamak için okudum/dinledim/anlattım.	13	18.5 7
Faaliyet	Vakit değerlendirmek için. Etkinlik amacıyla kullandım.	12	17.1 4
Sağaltım	Karakterlerin gözünden sorunlarla boğuşarak güç bulma aracı, şifa aracı olarak kullandım. COVID-19 sürecinde masalları şifa amacıyla kullandım çünkü bu işlevi gördüklerine inanıyorum.	10	14.2 8
Rahatlama	Rahatlamak için kullandım. COVID-19 sürecinde masalları dinlemek amacıyla kullandım.	9	12.8 6
Destekleme	Çocuklara farklı dünyalar, imkanlar sunabilmek, her daim hayal gücünü aktif kullanabilmek ve problem çözme becerilerini geliştirebilmek için. Kızımın hayal dünyasını geliştirmek için.	7	10
Meslek/iş	Ders anlatımı ve öğrencilerimi rahatlatmak için. Anadolu masalları projesinde görevli olduğum için kullandım.	4	5.71
Bağ kurma	Çocukluğuma yolculuk için. Covid19 sürecinde masalları var olduğumu hissetmek ve birlikte olmayı hissetmek amacıyla anlattım.	4	5.71
Uzaklaşma/ Uzaklaştırm a	İçinde bulunan "tanımlanamayan" durumdan bir kaçış amacıyla kullandım. Çocukları kaygılarından uzaklaştırmak için kullandım.	4	5.71
Baş etme	Zorlu bir yaşam olaylarıyla baş etme amacıyla. Zorluklarla baş etme gücü.	3	4.28
Sosyal	Birbirimize destek olmak amacıyla kullandım. Çocuklar için, gönüllü çalışmalarda, eğitimlerde, insanlarla bağ	3	4.28

destek	kurabilmek COVID-19 sürecinde masalları yalnız olmadığımızı, birbirimizi hatırlamak; yaşamsal olanı hatırlamak ve hatırlatmak için kullandım.		
Toplam		70	100

Tablo 4’de görüleceği üzere; COVID-19 sürecinde masal kullanım amaçlarına dair sosyal destek, rahatlama, sağaltım, faaliyet, destekleme, meslek/iş, gelişim, uzaklaşma/uzaklaştırma, baş etme ve bağ kurma olmak üzere 10 farklı kategori elde edilmiştir. En fazla gelişim, faaliyet ve sağaltım amacıyla kullanılan masallar ayrıca, rahatlama, bireylerin kendilerini ve çevresindekileri destekleme, salgının getirdiği olumsuz yaşantılardan uzaklaşma ya da çevresindekileri uzaklaştırma, bireyin kendisi ve diğerleri ile bağ kurması, meslek/iş, olumsuz yaşantılarla baş etme ve sosyal destek sağlama amaçlarıyla da kullanılmıştır.

Masal Kullanım İşlevleri

Katılımcıların COVID-19 sürecinde masalları hangi amaçla kullandıkları dışında masalın hangi işlevleri olduğunu gözlemledikleri sorulmuş ve 70 katılımcıdan gelen cevaplardan elde edilen kategoriler ve örnek cümleler Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5. COVID-19 Sürecinde Masalların İşlevlerine dair Kategoriler ve Örnek Cümleler

Kategori	Örnek cümle	f	%
İyileştirici	Şifalandırıcı işlevi olduğunu düşünüyorum. Tedavi edici özelliği/işlevi olduğunu düşünüyorum. Masalların bu dönemde şifa verici ve pozitif duygular oluşturucu olduğunu düşünüyorum.	19	27.14
Rahatlatici	COVID-19 sürecinde masalların bize bir süre de olsa rahat ve güvenli bir alan sağlama işlevi olduğunu düşünüyorum. Sakinleştirici gücü işlevidir.	9	12.86
Güçlendirici Geliştirici	Hayal gücünü geliştirici işlevi vardır. Masalların bilgiyi hatırlama, rahatlama, iyi vakit geçirme, merak uyandıracak öğrenmeye yönlendirme işlevleri olduğunu düşünüyorum	8	11.43
Eğitici/Öğretici	Çocuklarımı eğitmek. Öğretici olduğunu düşünüyorum.	7	10
Umut verici	Daha iyiye, daha güzele ulaşabilme umudunu taşıma işlevi olduğunu düşünüyorum. COVID-19 sürecinde masalların umudu yaşatmak işlevi olduğunu düşünüyorum.	7	10
Destekleyici	Hayal gücünü desteklemek ve eğlence/sosyal iletişimi kolaylaştıran bir işlev Çocukları derse katmakta rahatlatici	5	7.14
Bağ kurma	İnsanları çevrimiçi’de kolaylıkla ve keyifle bir araya getirme işlevi Bağ kurmadır.	5	7.14
Belirsizlikle baş etme	COVID-19 sürecinde masalların belirsizlikle baş etmeye yardımcı olma gibi işlevleri olduğunu düşünüyorum. COVID-19 sürecinde masalların, belirsizliğin yarattığı kaygılara karşı umudu dürttüğünü düşünüyorum.	4	5.71
Eğlendirici	COVID-19 sürecinde masalların eğlendirici işlevleri olduğunu düşünüyorum. Eğlenceli bir etkinlik	4	5.71
Kaçış	COVID-19 sürecinde masalların insana sıkıntılarını kısa bir süreliğine de olsa unutturma işlevi olduğunu düşünüyorum.	2	2.86
Toplam		70	100

Tablo 5’de görüleceği üzere; COVID-19 sürecinde masal kullanımının (anlatma/dinleme/okuma) işlevlerine dair iyileştirici, güçlendirici/geliştirici, eğlendirici, eğitici/öğretici, rahatlatıcı, umut verici, belirsizlikle baş etme, kaçış, destekleyici ve bağ kurma olmak üzere 11 farklı kategori elde edilmiştir. En fazla iyileştirici, güçlendirici/geliştirici ve rahatlatıcı işlevleri gözlemlenen masallar ayrıca salgın döneminin belirsizliğe ile baş etme, COVID-19 döneminin olumsuz yaşantılarından farklı dünyalara kaçma, sosyal izolasyon döneminde bağ kurma, iyi oluş düzeyine katkı sağlayan umut duygusunu aşılama ya da güçlendirme ve eğlence ihtiyacını karşılama gibi işlevleri olduğu da ifade edilmiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırma, COVID-19 sürecinde masalların insan hayatındaki yerini ortaya koyma bağlamında tasarlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak hikâye anlatıcıları ve masal dinleyicileri/okuyucularının ayırt edilmeksizin algıları metaforlar aracılığıyla anlaşılmasına çalışılmaktadır. Ardından masal kullanım amaçlarına ve işlevlerine yönelik elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Katılımcıların masala dair oluşturdukları metaforlar analiz edildiğinde “dönüştürücü, keşif, gerçeklikten kaçış, iyileştirici, kontrol, gerçeklik bağ kurdurucu, farkındalık, şaşırtıcı, geliştirici, adalet inancı, öğretici, hayal kurdurucu, kadim ve köklü, mümkün olma, gerçek dışı yolculuk ve rehber/kılavuz” olmak üzere 17 farklı kategori elde edildiği görülmektedir. Bu kategoriler, COVID-19 salgın süreci bağlamında değerlendirildiğinde iyileştirici, gerçekçi ve öğretici olması, gerçekle bağ kurdurması, farkındalık kazandırması ve rehber/kılavuz olarak algılanmasının bireylerin salgın süreci ile baş etmelerine katkı sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca gerçeklikten kaçmayı ve gerçek dışı yolculuğu sağlaması ve hayal kurdurucu olarak algılanması bireylerin umut duygusu yaşamaları ve salgın sürecinde yaşayacakları kaygıyı kontrol etmelerine destek olacağı düşünülebilir. Nitekim bireylerin COVID-19 salgınına yönelik algılarının kısıtlılık, huzursuzluk, belirsizlik, ölümcül/tehlikeli, mücadele, inanç/kader ve doğaüstü (Gök ve Kara, 2021) şeklinde tanımladıkları düşünüldüğünde masalların kısıtlılığı ortadan kaldıracığı, belirsizliğe yönelik farkındalık kazandıracağı ya da rahatlatıcı bir kaçış yolu olacağı, mücadeleyi destekleyeceği ve kadim ve köklü yanı sıra inanç kader ve doğaüstü algıya rehber olacağı varsayılabilir. Başka bir çalışmada ise bulaşıcılık, ölümcül, sosyal ortamdan uzaklaştırıcı, hastalık yapıcı, geç fark edilen (Görgülü vd., 2020) şeklinde tanımlanan COVID-19 ile baş edilirken masalların öğreticiliğinden, sosyal ortamdan uzaklaşma riskine dair bağ kurduruculuğundan faydalanılabilir. Ayrıca insanlar karşılaştıkları problemleri dışsallaştırdığında ve sanki farklı birileri farklı dünyalarda yaşıyor gibi düşündüklerinde probleme daha dışarıdan ve bütüncül bakmayı başarabilir. Çünkü masallar da insanların yaşadığı problemlerin benzerlerini başka kişi ve dünyalar üzerinden değerlendirmelerine fırsat vermektedir. Masallar aracılığı ile yapısı bozularak dışsallaştırılan problem, bireyin sosyal bağlamı içinde anlatı ve dil kullanımı aracılığıyla yaşadığı probleme ve gerçekliklere anlam yüklemesini ve zamanla bu gerçekliklerin güç kazanmasını kolaylaştırmaktadır (White vd. 1990). Bu açıdan salgına yönelik yaşantılarını anlamlandırma konusunda bireyler masalları faydalı birer araç olarak kullanabilir. Aynı zamanda masalların öğretici, kadim köklü olması ve rehber/kılavuz görevi taşıması, salgın günlerinde yaşananların diğer kuşaklar tarafından bilinmesine de olanak sağlamaktadır. Bunun nedeni masalların anlatı biçimleri, kurguları ve düşündükleri ile mekânın ve zamanın ötesinde anlam ve derinliği olan bilgi kaynakları

olmasıdır (Akkaya ve Polat, 2018). COVID-19 salgın sürecinde sosyal mesafe ve sosyal izolasyon gibi alınan önlemlerle ihtiyaç duyulan sosyal desteğe ulaşmak zorlaşmıştır. Buna rağmen sosyal destek kaynaklarının, kaygı için güçlü koruyucu faktör olduğu görülmektedir (Kabasakal ve Aktaş, 2021). Bu açıdan öğreticiliğin yanı sıra masalların sosyal destek sunduğu ve çevrimiçi bile olsa sosyalleşmeye fırsat sağladığı düşünülebilir.

Zaman, mekân, kaynak ve kişilerin çoğu zaman belirsizliğe dayalı olduğu masalarda kişilerin mücadelesinden ya da insanların, ulaşılması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayaller (Yılmaz, 2012) anlatılır. Böylelikle masallar hayal gücünü geliştirerek bir umut duygusu oluşturur ve amaçların önemini fark etme de bireylere yardımcı olur. Yaşanan salgın süreçlerinde bireylerin korku ve kaygı yaşamaları kaçınılmazdır ve umudun yüksek tutulması psikolojik sağlık açısından önem taşımaktadır (Mansur ve Doğuç, 2021). Masalların bu umudu oluşturarak birey için koruyucu olma özelliği taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü masallar sayesinde oluşacak umut, bireylerin maruz kalacağı olumsuz yaşantılarla baş edebileceği duygusu ile güçlendirmekte ve ruh sağlığını olumlu etkilemektedir (Çam-Çelikel ve Erkorkmaz, 2018).

COVID-19 salgın döneminde masal kullanım amaçlarına dair sosyal destek, rahatlama, sağaltım, faaliyet, destekleme, meslek/iş, gelişim, uzaklaşma/uzaklaştırma, baş etme ve bağ kurma olmak üzere 10 farklı kategori elde edilmiştir. Masalın, hayal kurma ve birleştirme (Lieberman, 2017), öğrenme, eğlence, kültürel aktarım (Guliyeva Kılıç, 2020), yaratıcılığı geliştirme, öğrenmeyi kolaylaştırma, hayal dünyasını geliştirme ve eğlence (Babayiğit, 2017). gibi amaçlarla tercih edildiği görülmektedir. Farklı amaçlarla kullanılan masallar COVID-19 salgın döneminde bireyleri güçlendirme, sosyalleşmesine katkı sağlama ve iş amacıyla kullanılabilirliği söylenebilir.

COVID-19 salgın döneminde masal kullanımının (anlatma/dinleme/okuma) işlevlerine dair iyileştirici, güçlendirici/geliştirici, eğlendirici, eğitici/öğretici, rahatlatıcı, umut verici, belirsizlikle baş etme, kaçış, destekleyici ve bağ kurma olmak üzere 11 farklı kategori elde edilmiştir. Masalların yalan, dürüstlük namus gibi etik; sabır, kararlılık; umut, şans; özeleştirici; iyilik-kötülük; paylaşım; saygı gibi psikolojik; aile; hak-hukuk; adalet, insan ilişkileri; yönetim, yöneticilik gibi sosyolojik iletileri (Yavuz, 2013) olduğu ve bu iletilerin aslında masalın işlevleri şeklinde ele alınabileceği söylenebilir. Ayrıca dili kullanma yeteneğini geliştirme, hayal gücünü zenginleştirme, merak duygusunu farkındalık yönünde kullanma, olumlu tutum geliştirme, her durumda olumlu düşünme, durum geliştirme, alışkanlık ve inanç kazandırma masalların işlevleri arasında yer almaktadır (Karatay, 2007). Bu açıdan psikoloji, anlatı bilim, pedagoji gibi bilimler, orijinal masal metinlerinin insan hayatında özel bir yeri olduğunu düşünmekte; kişiliğin, bilişin, hayal gücünün gelişmesinde, çevrenin doğru algılamasında, masalların işlevsel olduğunu ifade etmektedir (Akdeniz, 2007). Sonuç itibarıyla COVID-19 salgın sürecinde anlatıcı, dinleyici ve okuyucuların masala yönelik algılarının çok yönlü olduğu görülmüştür. Bu dönemde kullanılan masalların işlev ve amaçları da değişkenlik göstermektedir.

Bu araştırma yüzyıllardır insan hayatında olan masalların COVID-19 döneminde kullanımına, işlevlerine ve masallara yönelik algılara dair bulguları ortaya koymasından dolayı önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada elde edilen verilerin daha sonra yapılacak

araştırmalara katkı sağlayacağı söylenebilir. Bununla birlikte araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Masalların kullanımının etkinliğine yönelik nicel ve deneysel desende farklı araştırmalar planlanabilir. Ayrıca bu araştırmada elde edilen veriler masal anlatan/dinleyen ya da okuyan yetişkinlerle sınırlıdır. Farklı araştırmalarda farklı gelişim döneminde olan bireylerin masala yönelik algılarına dair çalışmalar planlanabilir. Araştırmada masal dinleyici/okuyucuları ve anlatıcılarının masala yönelik algıları ayırt edilmeden tespit edilmiştir. Çünkü ayrı ayrı analiz edilecek katılımcı sayısına ulaşılammıştır. Her birine yönelik ayrı ayrı masala yönelik algı çalışmaları yapılabilir. Bu araştırmada yalnızca masal kavramına yönelik algılar incelenmiş, salgın döneminde anlatılan/dinlenip okunulan masallar araştırılmamıştır. Farklı çalışmalarda COVID-19 salgın döneminde okunulan, anlatılan masallar tespit edilebilir. COVID-19 salgını sonrasında da masala yönelik bir algı araştırması yapıp masala yönelik algıların değişip değişmediği belirlenebilir. Tüm bunlarla birlikte araştırma sonuçlarına göre şu öneriler sunulabilir: Masalın COVID-19 salgın sürecinde iyileştirici, baş etmeyi güçlendirici, umut verici ve geliştirici olduğu görülmektedir. Bu nedenle masalların, COVID-19 salgın sürecinde gerçekleştirilen psikososyal destek çalışmalarında ve tüm gelişim döneminde yer alan bireylere dair önleme çalışmalarında kullanılması önerilebilir. Ayrıca COVID-19 gibi salgın dönemlerinde ve toplumları etkileyen olaylarda; belirsizlikle baş ettirici, sağaltıcı, dönüştürücü bir araç olarak masalların kullanımı sağlanabilir. Araştırma bulgularından öğretici, rehber/kılavuz, gerçeklik ve yaşam başlıkları değerlendirildiğinde masalların, sadece ders verme ve öğretme gayesi gütmekten gerçek yaşama dair pek çok konunun rahatça öğretilmesinde bir araç olarak kullanılabileceği söylenebilir. Buna dayanarak okullardaki ders müfredatında yalnızca edebi bir tür olmanın ötesinde çeşitli bilgi ve becerilen kazandırılmasında bir araç olması sağlanabilir. Bunun için okullara belli bir program çerçevesinde masal saatleri uygulaması getirilebilir. Bu araştırmaya katılan 24-56 yaş aralığında kişilerin COVID-19 salgınında masalları çeşitli amaç ve işlevlerle kullandıkları görülmektedir. Dolayısıyla çocuk yaş grubunun yanı sıra genç ve yetişkinlere yönelik de masal çalışmaları artırılabilir. COVID-19 döneminde masalların kullanım amaçlarında gelişimden sonra en yüksek oran faaliyet olarak tespit edilmiştir. Buna göre farklı yaş gruplarına çeşitli etkinlikler düzenleyen kurum, kuruluş ve şahıslara düzenledikleri faaliyetlerde masalları kullanmaları önerilebilir. Son olarak masallardaki bağ kurduruculuk hem bir kategori, hem amaç hem de işlev olarak tespit edilmiştir. Bu bilgi COVID-19 salgın süreci ve benzeri zorlayıcı yaşam olaylarında insanlara dokunmak ve bağ kurmak amacıyla masalların önemine işaret etmektedir. Bu nedenle masallar salgın sürecinde bağ kurmak amacıyla tercih edilebilir.

KAYNAKÇA

- Ak, Ö. (2020a). Epidemiydi artık pandemi, COVID-19 salgını. *Bilim ve Teknik*, 1-14. Erişim Adresi: <https://covid19.tubitak.gov.tr/sites/default/files/inline-files/nisan-2020.pdf>
- Ak, Ö. (2020b). Soğuk algınlığından ölümcül salgına küresel kâbus. *Bilim Teknik Dergisi*, 1-27. Erişim Adresi: 23.02.2022 https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/makale/12_soguk.pdf
- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akdeniz, S. (2007). *Bir masal metinleri inceleme modeli önerisi ve uygulaması*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyum Bildiri Kitabı içinde (179-187). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akkaya, M.A., & Polat, Ç. (2018). Çankırı karatekin üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinde sözlü-yazılı kültür unsuru olarak masal Algısı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 88-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/465719>
- Aristoteles. (1987). *Poetika*. İsmail Tunalı (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Artun, E. (2009). *Anonim türk halk edebiyatı nesri*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Avçın, E., & Erkoç. B. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde sağlık anksiyetesi, yaşam doyumu ve ilişkili değişkenler. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 17, 1-13. Doi: <https://doi.org/10.46218/tshd.898389>.
- Azazi, N. Ç. (2019). *Masal iki dünya arasındaki aşk*, İstanbul: Doğan Novus Yayıncılık.
- Babayiğit, Ö. (2017). Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde kültürel öğeleri kullanma durumlarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 627-648. Erişim adresi: <http://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/356479>
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat 2*, İstanbul: Adam Yayınevi.
- Çam Çelikel, F. & Erkorkmaz, Ü. (2008). "Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler." *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45(4), 122-129. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/T0RRMk9ESXk=/universite-ogrencilerinde-depresif-belirtiler-ve-umutsuzluk-duzeyleri-ile-iliskili-etmenler>
- Civelek, S. (2019). *Masal ve beyin*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ptjEVhqlly3vSRHxO1CdOQ&no=TjOKmA1KQESZLrRXA7xjwg>
- Çiçek., B. & Almalı. V. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde kaygı öz-yeterlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki: özel sektör ve kamu çalışanları karşılaştırması. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 241-260. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43492>
- Duman, N. (2018). Peri masallarının çocuk psişesindeki önemi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(23), 1078-1084.
- Gezgin, İ. (2020). *Homo narrans insan niçin anlatır mit, masal ve hikâyenin arkeolojisi*, İstanbul: Redingot Yayınevi.
- Gök, A., & Kara, A. (2021). Individuals' conceptions of COVID-19 pandemic through metaphor analysis. *Current Psychology*, 41(1), 449-458. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01506-z>
- Guliyeva Kılıç. V., (2020). Popüler masalların kullanım alanları: külkedisi masalı örneği. *Global Media*

- Journal: Turkish Edition*, 11(21), 188-205.
- Kabasakal, Z. & Aktaş, A. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde bireylerin sosyal destek ve aile iklimi algılarının incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 145-157. <https://doi.org/10.51460/baebd.910925>.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256340>
- Liberman, J. (2017). Medyalar, masal anlatısını öldürüyor. *TRT Akademi*, 2(4), 544-561. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/738193>
- Lule, J. (1990). Telling the story of story: Journalism history and narrative theory. *American Journalism*, 7(4), 259-274. <https://doi.org/10.1080/08821127.1990.10731307>
- Mansur, F. & Doğuç. E. (2021). COVID-19 pandemisinde üniversite öğrencilerinin umut düzeyleri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9. Özel Sayı: 26-51. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.845716>.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Geliştirilmiş bir kaynak kitap nitel veri analizi*, (S A., Altun, A, Ersoy. Çev.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Peseschkian, N. (1998). Doğu hikâyeleriyle psikoterapi. Fışiloğlu, H. (Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınevi.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55(55), 459-496. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/108283>
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The qualitative report*, 10(2), 358-394. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2005.1854>
- Subaşı M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/34503/424695>
- Tannen, D. (1988). Hearing voices in conversation, fiction and mixed genres. En D. Tannen (Ed.), *Linguistics in contexts: Connecting observation and understanding*. Norwood.
- Topçam, S. (2019). *Masal anlatıcılığı ve günümüz masal anlatıcılığına hazırlanma süreçleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- White, M., Wijaya, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. South Australia: WW Norton & Company.
- Yağar, F., & Dökme. S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/563245>
- Yavuz Helimoğlu, M. (2013). *Masalların eğitimsel işlevleri*, Ankara: Eğiten Yayınevi.
- Yavuz Helimoğlu, M. (2014). *Anadolu masalları az gidenler uz gidenler*, İstanbul: Kaynak Yayınevi.
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Binbir gece masalları örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 299-306. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/117870>